

Тамара ЧЕРНЯВСЬКА,
ocsid.org/0000-0003-1733-750X
асистент кафедри скульптури
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна) gulavskaya@ukr.net

МИСТЕЦЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ПРОЄКТУ 2025 РОКУ «ЖІНКА. МАТИ. БЕРЕГІНЯ»

В статті досліджено Всеукраїнський культурно-мистецький проєкт 2025 року «Жінка. Мати. Берегиня». Символіку жіночого образу в історії та її трактування у творах сучасних художників і майстрів. Наголошено на змінах в образотворчій мові зображення цього образу з врахуванням впливу повномасштабного російського вторгнення на території України. Описано культурну цінність представлених на виставці: олійного живопису, графіки – лінориту, монотиpii, літографії, мідної скульптури, gobеленів, витинанки, колажної вишивки у техніці печворк. У дослідженні були використані наступні **методи**: мистецтвознавчий – охарактеризовано основні твори експозиції, надано їх опис та критики, виявлено концептуальні ідеї робіт, аналітичний – визначено вплив історичних подій за останні чотири роки в Україні на видозміни подання образу жінки-матері-берегині в мистецтві, систематичний – встановлено зв'язок між техніками, технологіями, концепціями, канонами, ідеями, стилями й напрацюваннями в досліджуваній тематиці, метод контекстуального аналізу – доведено важливість теми культурно-мистецького проєкту, метод синтезу – виявлено комбінування стилів, напрямів, технік у створенні візуального мистецтва. **Наукова новизна** полягає: в огляді культурно-мистецького проєкту, в описі художніх концепцій, в наданні мистецтвознавчої критики до творів сучасного мистецтва на оглядаєму тематику, а саме відображенню образу жінки. Визначено загальні експозиційні тенденції у виставковій діяльності. Наголошено: на важливості теми жіночності в мистецтві, на її еволюції розвитку в українському мистецтві, на змінах в художніх ідеях подання образу сучасними майстрами.

Висновки: Проєкт 2025 року «Жінка. Мати. Берегиня» став одним з наймасштабніших проєктів в історії виставкової діяльності Київської організації Національної спілки художників України за кількістю представлених видів мистецтва. Тема зображення жінки була й залишається важливою та актуальною на сьогоднішній день в українській і світовій історії мистецтва. А сучасні художники популяризували образ у нових контекстах.

Ключові слова: візуальне мистецтво, декоративно-прикладне мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво, образ жінка-мати-берегиня, експозиційна діяльність.

Tamara CHERNIAVSKA,
ocsid.org/0000-0003-1733-750X
Assistant at the Department of Sculpture
National Academy of Fine Arts and Architecture
(Kyiv, Ukraine) gulavskaya@ukr.net

ARTISTIC INTERPRETATION THROUGH THE LENS OF THE 2025 PROJECT “WOMAN. MOTHER. GUARDIAN”

The article explores the 2025 nationwide cultural and artistic project «Woman. Mother. Guardian». It investigates the symbolism of the female image throughout history and its interpretation in the works of contemporary artists and artisans. Special attention is given to the transformations in the visual language representing this image, particularly in light of the impact of the full-scale Russian invasion of Ukraine. The study highlights the cultural value of the exhibited works, including oil paintings, linocuts, monotypes, lithographs, copper sculptures, tapestries, paper cuttings, and patchwork embroidery collages. **Research methods:** art criticism – analyzing key works in the exhibition, providing descriptions and critical evaluations, identifying conceptual ideas, analytical – determining how historical events of the past four years in Ukraine have influenced the artistic portrayal of the woman-mother-guardian image, systematic – establishing connections among techniques, technologies, concepts, canons, ideas, styles, and practices within the thematic framework, contextual analysis – demonstrating the significance of the cultural and artistic theme of the project, synthesis – revealing the integration of styles, directions, and techniques in the creation of visual art. **The scientific novelty** lies in the comprehensive review of the cultural and artistic project, the description of artistic concepts, and the provision of professional critique on contemporary artworks related to the representation of the female image. The article identifies prevailing exhibition trends and emphasizes the importance of femininity as a theme in art, its evolution in Ukrainian artistic practice, and the shifting artistic approaches to portraying this image by modern creators.

Conclusions: The 2025 project «Woman. Mother. Guardian» became one of the largest-scale exhibitions in the history of the Kyiv National Union of Artists of Ukraine in terms of the diversity of artistic media presented. The theme of the female image remains highly relevant in both Ukrainian and global art history, while contemporary artists continue to reinterpret and popularize it within new contexts.

Key words: visual art, decorative and applied arts, folk and utilitarian decorative arts, image of the woman-mother-guardian, exhibition practice.

Постановка проблеми. Полягає в дослідженні питання, як мистецтво видозмінювалось на тлі соціокультурних викликів, зокрема військового стану, у трансформації гендерних ролей в суспільстві, переосмисленні суто традиційного образу жінки. У відокремленні художніх пошуків в мистецьких формах для відображення архетипічного образу жінки, що поєднав у собі риси: матері, захисниці, берегині культури, духовних цінностей, мудрості поколінь. У складанні загального опису аналітичного підходу сучасних художників до візуальних і концептуальних рішень. В наданні митцями власного значення символам не враховуючи загально прийнятих суджень та канонів в історії мистецтва призводить до порушень і хибних відображень у релігійній тематиці твору. Що є ризиком потрапляння в стереотипне зображення жіночої постаті. Це вимагає ретельного аналітичного підходу до візуальних і концептуальних рішень сучасних митців в нашому дослідженні обраної теми.

Аналіз досліджень. Загалом наукові дослідження на тему зображення образу жінки в мистецтві зосереджені на огляді творів XX століття. На базі наступних досліджень нами було науково сформовано наступні гіпотези та підтверджено описані судження, щодо огляду й критик розглянутих художніх творів. У матеріалах міжнародної наукової конференції «Проблематика символізму в сучасному візуальному мистецтві початку XXI століття» (Балог, Пилипчук: 2023) було наголошено на хибному трактуванні символів в творах, що дало нам можливість підтвердити у складаних критиках твердження до вибраних полотен. В статті «Зміни в репрезентації образів жінки-матері, жінки-берегині, жінки-воїна в українському мистецтві 2014–2024 років» (Денисюк, Бурлаченко: 2024) проаналізовано зміни в художньому уявленні образу жінки на тлі історичних змін і соціокультурних процесів. Що було підкріплено описом дотичних проєктів й оглядом на твори сучасних митців, на їх концептуальні інтерпретації. В дослідженні «Трансформація жіночого образу в мистецтві» (Зайцевої та ін., 2024) розглянуто видозміни в традиційному жіночому образі на тлі національного культурного осередку та архетипу архаїчності. Звернення митців до духовних практик, прослуховування до світу й природи. «Історико-художній контекст образу жінки у мистецтві кінця XIX – початку XX сторіччя» – у філософії були простежені спроби зміни мислення у відношенні до попередньо сформованого світосприйняття в мистецтві (Кубришиш: 2006). «Постать жінки в сучасному візуальному мистецтві України» (Мельник: 2019) – на основі систематизації архівних джерел і музейних баз було виявлено висвітлення образу жінки за період незалежності України. За допомогою звернення до матеріалів «Інституційні аспекти розвитку сучасного українського мистецтва» (Міронової: 2021) ми змогли зауважити на формуванні, на розвитку виставкових зал й арт-просторів в українській мистецькій сфері. Зробили висновки щодо експозиційного простору КНСХУ дослідженого нами проєкту «Жінка. Мати. Берегиня».

Мета статті – дослідити твори візуального, декоративно-прикладного, декоративно-ужиткового мистецтва сучасних митців, що були присвячені темі жіночого образу. Простежити художні тенденції в образотворчому мистецтві та скласти мистецтвознавчу критику: в огляді всеукраїнського культурно-мистецького проєкту 2025 року «Жінка. Мати. Берегиня», обраних творів, наголосити на їх перевагах і недоліках, розглянути експозиційні тенденції виставкової зали КНСХУ.

Виклад основного матеріалу. Образ жінки на протязі століть був збагачений глибокою багатимірною символікою в українському мистецтві. Тема «Жінка. Мати. Берегиня» є символом, що охоплював та уособлював: духовну силу і волю стійкість, захисницю роду і ніжність турботи, хранительку традицій і мудрість поколінь, національну ідентичність і генетичну пам'ять. Цей образ є один з найперших та найстаріших в історії мистецтва, а в українській культурі є центральним місцем у творчості. Його можна трактувати і як фізичний, і як символічний образ. Це джерело життя, тепла, любові, духовності, національної сили, майбутнього. Тема матері є одною з найпопулярізованих серед художників, скульпторів, іконописців, майстрів народного ремесла тощо. А мистецтво різних епох завжди висвітлювало декілька архетипних ролей жіночності. В свою чергу «Архетип як найархаїчніше уявлення постає як образ-символ, що розгортається як сакральна сигнатура <...>» (Зайцева та ін. 2024: 22).

Всеукраїнський культурно-мистецький проєкт «Жінка. Мати. Берегиня» став певним символічним маніфестом у мистецькому світі. Відкриття відбулося 9 травня 2025 року на передодні всесвітнього Дня матері. А своєю тривалістю захопив і День вишиванки в Україні. Що також підкреслює відданість національній данині та стійкість у часи повномасштабного російського вторгнення.

Експозицію зали наповнили твори різноманітної тематики – ототожнення багатогранного жіночого образу у період сучасних реалій. Тематичні образи, що підтримують та розвивають державу в

багатьох сферах діяльності: освітній, військовій, мистецькій, науковій, медичній, духовній, релігійній тощо.

За усі роки проведення художніх проєктів присвячених жіночому образу в Київській Національній спілці художників України виставку 2025 року «Жінка. Мати. Берегиня» можна визначити наймасштабнішою. А саме, за насиченістю творів як візуального мистецтва, так і декоративно-прикладного та декоративно-ужиткового. На цьому проєкті було представлено: живопис, графіку, скульптуру, колаж, іконопис, ілюстрації, батик, витинанку, вишивку, гобелени, макраме, різьблення по дереву та зміщені види мистецтва, техніки й декоративно-прикладні форми. На прикладах наступних творів ми можемо скласти наступні критики до цієї виставки.

У живописі й графіці тема загалом зосереджена на гармонії, емоційності та природності. Картина В. Ковтуна «Перший сніг» (іл. 1) є темою продовження роду й тендітної жіночності. На полотні зображено із сином Олексієм кураторку проєкту «Жінка. Мати. Берегиня» Тамару Чернявську – громадську діячку, голову МБФ Національної спілки художників України, волонтерку, дружину і перш за все матір. У кольорній гамі переважають яскраві зелені й білі кольори, що вказують на ранню зиму де на вулиці з'явився перший сніг, що є ототожненням із назвою картини. Сюжет є доволі розповсюдженим у нашій буденності – мати на прогулянці з дитиною щасливі та заміряні, щастя у маленьких дрібницях. Ми можемо спостерігати це кожного дня і не здогадуватись про роль жінки із дитиною у соціумі.

Іл. 1. В. Ковтун. Перший сніг. 2022. Полотно, олія (Чернявська, 2025)

Жанровий портрет О. Коваленко «Дівчина з котом» виконаний в імпресіоністичному направ-

ленні з елементами експресивного живопису безпосередньо відображає природність жінки: турботу, лагідність, замріяність. Головною ідеєю тут виступає проста буденність, що випромінює тепло і спокій, щирі любов до повсякденного. Картина виступає у ролі фрагменту мирного життя чого часто не вистачає у військові часи. Тло картини створює відчуття затишку й свіжості літньої природи. Насичена та яскрава колористика відображена доволі гармонійно, митець не прагне відтворити фотографічну точність, техніка пастозна із великою кількістю нашарувань і хаотичних широких мазків, що надає відчуття енергії, динаміки, руху.

Композиція А. Крайневої «Дует», також перегукується із ідеєю гармонії з природою вище зазначеного полотна. У цьому живописі переважно використані графічні прийоми та пластика ліній, що підпадає під направлення модерн. Це приклад сучасного декоративного живопису, поєднання елементів поп-арту, символізму і фешн-естетики. Жінка тут виступає образом «співучої тендітності» на, що вказують такі елементи як квіти і пташка. Це жінка – муза. Асоціативно – внутрішня свобода, чуттєвість, краса природи, поетика людини і природи, тиша, що звучить у гармонії власних відчуттів. Квіти, можливо гібіскус, чи османтус виглядають як принт на тканині – є елементом врівноваженої асиметричної композиції, що доповнюють драматичну театральну жіночу позу. Символічність картини: квіти – розквіт, краса, ніжність, гармонія, чуттєвість; птах – свобода, рух, мрія, душа, духовність; жінка – спокій, натхнення, енергія; закриті очі – внутрішня зосередженість, спокій, замріяність.

Полотно С. Дубовика «Моя мама супергероїня». Це повноцінний приклад декоративного живопису у стилі плакатного мистецтва. Це певна афіша – ода матері та маніфест материнства. Автор наголошує на любові дитини до матері ніби кажучи – «моя мама неймовірна». Композиція виділяється своєю пластикою та фрагментарністю, вона є цілісною і вдало доповнена шрифтом із надписом «А том superhero». Художник застосовує принцип камертону, абстрактного та ілюстративного мистецтва: яскраві, гучні форми, загальні, плоскі плями, лаконічне художнє рішення, обмежений набір кольорів. Це можна назвати інтер'єрною картиною створеною за принципами плакатного мистецтва.

Твір С. Бурди «Елегія жіночності» (іл. 2) у змішаній техніці являє собою декоративну композицію, що нагадує вітраж. Тут відображено три принципи подання образу: портрет, полуфігура, постать у повний зріст. Портрет є центральною

та головною частиною композиції, риси обличчя виконані переважно в іконописному каноні. Полуфігура – у вигляді академічного швидкого начерка. А постать – нагадує грецьку богиню полювання, вічної молодості, покровительку усього живого на землі, богиню луни – Артемиду. Фігуру зображено в античному стилі грецького мистецтва чорнофігурного вазопису. Класична схема композиції полотна трикутник.

Іл. 2. С. Бурда. Елегія жіночності. Полотно, Мішана техніка (Чернявська, 2025)

На прикладі графічних творів, що були присутні в експозиції проєкту можна розглянути відображення теми «Берегиня як духовна охоронниця». «Варто зазначити, що образ Жінки-Матері часто переплітається з образом Жінки-Берегині. Але якщо один презентує святість створення нового життя, то другий постає як оберіг. Вони не суперечать один одному, тому обидва образи можна зустріти в єдиному уособленні» (Денисюк, Бурлаченко, 2024: 58). Саме у творі К. Антиперко «Мати-берегиня» відображено ідею духовної покровительки дому, роду, землі та емоційної наставниці. Центральна постать жінки в композиції несе у собі оберігальне значення. Тут відображено три іпостасі жіночого образу як матері, берегині та захисниці. Композиційне рішення було вирішене орнаментикою національного українського вбрання, ідеєю інтерпретації сучасної жінки. Як у сучасному мистецтві жінка тут відображена як сильна, незалежна, що водночас несе у собі прадавню енергію роду.

Монотипія у змішаній техніці В. Гуніна «Незалежність» є прикладом того, як класичну книжкову ілюстрацію виконану за допомогою туші й графічного пера можна поєднати із сучасними матеріалами – відбитками мереживних візерунків. Образ дівчини у національному вбранні ототожнено автором із Україною. А великий птах у руках дівчини є символом свободи. З чого утворюється зображення ілюстративної державної незалежності.

Літографія М. Кушнарської «Незбережені спогади» відображає примарну жінку модернового мотиву. На виставці був представлений третій відбиток з десяти, що вказує на обмежений тираж та рідкісність екземпляру. Штрихи у вигляді ледь помітної сіточки нагадують туманні спогади, що важко пригадати. Композиція і техніка виконання переважно побудовані на символічних елементах та асоціаціях, а пластика жіночого образу асоціацією із матерією спогаду, що не можливо відчувати на дотик.

Лінорит В. Фединої «Леся Українка» є першим відбитком з серії із семи екземплярів. Це ескіз у розробці поштової марки в якому віддано данину пам'яті українській поетесі та письменниці. Національному символу таланту в жіночому образі стійкості й тендітності людини з важкою долею. Жінка, що увійшла в історію письменництва не тільки в Україні, а й в усьому світі. Твір є яскравим прикладом поєднання ліногравюри із каліграфією, що вказує на його унікальність. А композиційна ідея – відображенням національної ідентичності.

Акварельні ілюстрації В. Зельдеса до оповідання «Теплий вересень» і «Магнітні бурі» (іл. 3) є зображенням радості материнства у різні роки розвитку дитини. Під час виконання майстер використав всього лише два кольори акварелі – чорний та коричневий, що свідчить про його майстерність та володіння акварельною технікою. Рисунок були створені у різні роки, на це вказує відмінність між ними коричневих кольорів. На першому майстер застосував умру натуральну, а на другому – сепію. Пози й пропорції головних героїв стилізовані, як зазвичай прийнято у майстрів, що працюють над створенням ілюстрацій. Вдало передано емоційний стан, що відповідає назвам творів до яких було створено ескізи.

Іл. 3. В. Зельдес. Теплий вересень. 2024. Магнітні бурі. 2025. Папір, акварель (Чернявська, 2025)

Графічна ілюстрація Г. Халджасової «Танець з хусткою» у червоних, чорних і білих колярах зображує динамічну композицію в форматі квадрата, що розташована по діагоналі. Кольори у творі використано з ототожненням класичної тріади в укра-

їнській вишитій сорочці. Дівчина в національному вбранні – у вишиванці та віночку кружляє танець із хусткою. Хустку зображено у двох варіантах – перший є класичним відображенням із автентичною орнаментикою й китицями, а другий символічний у вигляді лелеки. У такому трактуванні можна сказати, що це танець життя. В першій інтерпретації класичної хустки – це національна ідентичність, в другій – родючість, плодороддя, символізм народження нового життя. «Мова символів, яку використовують художники у творчості, дає змогу викликати у людській свідомості образ, ідею, почуття, оскільки мислення за допомогою символів було притаманне людській свідомості від найперших кроків буття» (Кубриш, 2006: 198). Що ми можемо бачити на прикладі описаного твору.

У скульптурі образ жіночності в українському мистецтві зазвичай часто популяризовані теми присвячені війні, голоду страждань. Вони символізують любов, захист, жертвність, біль і тугу. Декоративна композиція В. Балибердіна «Рівновага» (іл. 4) повна протилежність. Скульптура складається з трьох частин і є симетричною. Вона виконана із міді, проте виглядає легкою та повітряною за рахунок застосування тонких ліній. При перегляді фігури створюють відчуття мережева. Скульптуру вдало було експоновано навпроти вікна з цілю просвічування дрібних отворів між деталізацією. «Експозиційні практики, еволюціонуючи у процесі загального розвитку культури, обирають шляхи свого розвитку відповідно до вимог часу, а їхнє формоутворення і стилістика орієнтуються на основні тенденції і критерії сучасного мистецтва» (Міронова, 2021: 115). Центр композиції інкрустовано синім склом крутлої форми, що задає камертону на просвіт в контражурному розташуванні. Основною ідеєю твору є тема: янголів, легкості, врівноваженості, мерехтливості, статичності. А синій колір скла – отожденням небесності, духовності й спокою. Цього автора часто виділяють за його техніку виконання скульптурних творів з металу, що вирізняється своїми мереживними візерунками і тонкістю деталей.

Іл. 4. В. Балибердін. Рівновага. 2025. Мідь, скло, авторська техніка (Чернявська, 2025)

Серед декоративна-ужиткового мистецтва на виставці були представлені витинанки, гобелени, текстильний колаж. Витинанка К. Баранюк «Мальви» (іл. 5) збагачена дрібною деталізацією, що свідчить про зосередженість автора на дрібницях вирізаємих візерунків в аплікаційній справі. Композиція твору є однофігурною і зосереджена на центральному елементі – фігурі жінки, що вдягнута у національне вбрання Миколаївської області. Вона уособлює гідність, силу й глибоку приналежність до рідної землі. Також на тлі композицію симетрично доповнено таким потужним символом, як мальви. Що розташовані за спиною фігури. Мальви – це не просто декоративний елемент, а символ краси, стійкості й духовного зв'язку з природою та традицією. Здавна мальви виступають в українській культурі й мистецтві одним з найголовніших поетичний і глибоких символів. Вони мають кілька значень. В даному випадку: символ дому й рідної землі; жіночність – хранительки добробуту, сім'ї та материнства; краса й багатство української природи; пам'ять та вічність у фольклорі, що пов'язані з пам'яттю про предків, жертвність та вшануванням померлих і сприймаються як знак духовного спадкоємства й безперервності життя.

Іл. 5. К. Баранюк. Мальви. 2025. Витинанка (Чернявська, 2025)

Гобелен Н. Радисюк «Тиша» (іл. 6) вражає своєю тонкістю виконання та плавними переходом кольорів від одного до другого. Майстер влучно зобразив імовірно стан людської вразливості й внутрішнього спокою. Головним елементом є жінка на якій побудова основна композиція у квадраті по вертикалі. Жіночу фігуру зображено у позі самоусвідомлення й захисту. Використані автором кольори гармонійно поєднані між собою – теплі тілесні тони контрастують із глибокими червоними й темно-синіми відтінками,

створюючи у глядача відчуття затишку та емоційної глибини сну. За рахунок чого ми можемо відчувати при перегляді сюжетної лінії гобелену символіку сновидінь. Пластичність форм художник досяг завдяки майстерного використання та поєднання різних фактур тканини – виступаючої та більш плоскої основи.

Іл. 6. Н. Радисюк. Тиша. 2024. Вовна, ткацтво (Чернявська, 2025)

Гобелен А. Сивокінь «Варвара і Катерина» є біблійським сюжетом у християнській традиції, особливо в православ'ї. На ньому автор зобразив двох святих великомучениць Варвару та Катерину із їх атрибутами. Варвара – із мечем та чашею, як символ Євхаристії, Катерина – із хрестом. Обов'язково мають бути такі атрибути як ознака святих: у Варвари – вежа, у Катерини – колесо із шипами, книга, пальмова гілка. Відсутність є порушенням канонічності зображення святих, що робить їх важко впізнаваними. Це є «Наступним кроком еволюції образу Берегині є і зображення в іконах, де вона переважно постає як Богоматір чи великомучениця» (Денисюк, Бурлаченко, 2024: 58). Ідея твору – перетин життєвих історій

святих, що мають спільні риси. А саме, історії жіночності, які через свою віру зазнали мучеництва. Ці фігури у християнстві стали уособленням символу духовної сили, мудрості та незламності.

Текстильний колаж у техніці печворк С. Василенко «Мамині обійми» – втілення материнської любові, яка є оспіваною в усіх видах світового мистецтва. Це поетичне втілення тепла і пам'яті. Образ матері, що обіймає дім є символом захисту – те до чого прагне кожна людина різного віку. Також, це уособлення збереження родинного вогнища й коріння. Використання сучасної та доволі популярної на сьогодні техніки печворк додає образу шаруватості, а текстильні текстури поєднують фрагменти минулого в єдину емоційну історію. Сам текстильний колаж не зважаючи на свою фрагментарність виглядає цілісним. Клаптики тканини за колярами поєднанні гармонічно в обраному майстром колориті.

Висновки. Перш за все проєкт «Жінка. Мати. Берегиня» свідчить про самобутність української жіночої долі й характеру; яка вона може бути різна – від тендітної до мужньої, від дівчини до матері, від господині до робітниці. Цей список можна ще довго продовжувати, але найголовніше – це ідея, а саме багатогранність жіночого образу та її внутрішньої сили. Проєкт 2025 року став більше ніж образ який ми можемо уявити собі коли вперше чуємо назву виставки. Це частина генетичного коду культури нашої держави. Цей образ здавна передається як сімейними поколіннями, так і мистецькою спадкоємністю. Виставка об'єднала в мистецтві архаїчне і сучасне, потаємне і національне. Образ жінки-матері-берегині – символ духовного джерела та сили, яку ми черпаємо у часи: туги, журби, смутку, кризи, відродження, піднесення, радості, розквіту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балог А., Пилипчук В. Проблематика символізму в сучасному візуальному мистецтві початку XXI століття. *Шляхи розвитку науки в умовах сучасної кризи* : матеріали наук.-практ. конф., м. Ріга, 22–23 груд. 2023 р. Одеса : Видавництво «Молодий вчений», 2023. С. 37–38. doi.org/10.30525/978-9934-26-379-8-10
2. Денисюк О., Бурлаченко М. Зміни в репрезентації образів жінки-матері, жінки-берегині, жінки-воїна в українському мистецтві 2014–2024 років. *Вісник Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури*. 2024. № 2. С. 5664. doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2024-2-9
3. Зайцева М., Небесник Ю., Мараєва У. Трансформація жіночого образу в мистецтві. *Current trends in art and culture* : міжнар. наук. конф., м. Влоцлавек, 3 квіт. 2024 р. Влоцлавек, 2024. С. 2227. doi.org/10.30525/978-9934-26-427-6-5
4. Кубришиш Н. Історико-художній контекст образу жінки у мистецтві кінця XIX початку XX сторіччя. *Мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2006. С. 192203.
5. Мельник Т. Постає жінки в сучасному візуальному мистецтві України. *Сучасне мистецтво*. 2019. № 15 (Груд 2019). С. 145148. doi.org/10.31500/2309-8813.15.2019.185932
6. Міронова Т. Інституційні аспекти розвитку сучасного українського мистецтва. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2021. № 17 (1) (Червень). С. 112117. doi.org/10.31500/1992-5514.17(1).2021.235228
7. Чернявська Т. 2025. В. Ковтун. Перший сніг [Фото]. Безпосередній доступ.
8. Чернявська Т. 2025. С. Бурда. Елегія жіночності [Фото]. Безпосередній доступ.

9. Чернявська Т. 2025. В. Зельдес. Теплий вересень. Магнітні бурі [Фото]. Безпосередній доступ.
10. Чернявська Т. 2025. В. Балібердін. Рівновага [Фото]. Безпосередній доступ.
11. Чернявська Т. 2025. К. Баранюк. Мальви [Фото]. Безпосередній доступ.
12. Чернявська Т. 2025. Н. Радисюк. Тиша [Фото]. Безпосередній доступ.

REFERENCES

1. Baloh, A., & Pylypchuk, V. (2023). Problematyka symbolizmu v suchasnomu vizualnomu mystetstvi pochatku 21 stolittia [The issue of symbolism in contemporary visual art of the early 21st century]. *Shliakhy rozvytku nauky v umovakh suchasnoi kryzy* [Ways to Develop Science in the Current Crisis Conditions] (pp. 3738). [in Ukrainian].
2. Denysiuk, O., & Burlachenko, M. (2024). Zminy v reprezentatsii obraziv zhinky-materi, zhinky-berehyni, zhinky-voina v ukrainskomu mystetstvi 2014–2024 rokiv [Changes in the representation of images of a woman-mother, a woman-protector, a woman-warrior in Ukrainian art in 2014–2024]. *Visnyk Natsionalnoi akademii obrazotvorchoho mystetstva i arkhitektury* [Bulletin of the National Academy of Fine Arts and Architecture], (2), 56–64. DOI : doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2024-2-9 [in Ukrainian].
3. Zaitseva, M., & Nebesnyk, Yu., & Marayeva, U. (2024). Transformatsiia zhinochoho obrazu v mystetstvi [Transformation of the female image in art]. In *Current trends in art and culture* [Current trends in art and culture] (pp. 2227). [in Ukrainian].
4. Kubryrysh, N. (2006). Istoryko-khudozhnii kontekst obrazu zhinky u mystetstvi kintsia 19 – pochatku 20 storichchia [Historical and artistic context of the image of women in the art of the late 19th and early 20th centuries]. *Mystetstvo, istoriia, suchasnist, teoriia* [Art, history, modernity, theory], (2006), 192–203. [in Ukrainian].
5. Melnyk, T. (2019). Postat zhinky v suchasnomu vizualnomu mystetstvi Ukrainy [The figure of a woman in contemporary visual art of Ukraine]. *Suchasne mystetstvo* [Modern art], (15), 145–148. DOI : doi.org/10.31500/2309-8813.15.2019.185932 [in Ukrainian].
6. Mironova, T. (2021). Instytutsiini aspekty rozvytku suchasnoho ukrainskoho mystetstva [Institutional aspects of the development of contemporary Ukrainian art]. *Khudozhnia kultura. Aktualni problemy* [Artistic culture. Current problems], (17), 112–117. DOI : doi.org/10.31500/1992-5514.17(1).2021.235228 [in Ukrainian].
7. Cherniavska, T. (2025). V. Kovtun. Pershyi snih [V. Kovtun. The First Snow] [Photo]. Personal work [in Ukrainian].
8. Cherniavska, T. (2025). S. Burda. Elehiia zhinochnosti [S. Burda. Elegy of femininity] [Photo]. Personal work [in Ukrainian].
9. Cherniavska, T. (2025). V. Zeldes. Teplyi veresen. Mahnitni buri [V. Zeldes. Warm September. Magnetic storms] [Photo]. Personal work [in Ukrainian].
10. Cherniavska, T. (2025). V. Baliberdin. Rivnovaha [V. Baliberdin. Balance] [Photo]. Personal work [in Ukrainian].
11. Cherniavska, T. (2025). K. Baraniuk. Malvy [K. Baraniuk. Malvy] [Photo]. Personal work [in Ukrainian].
12. Cherniavska, T. (2025). N. Radysiuk. Tysha [N. Radysiuk. Silence] [Photo]. Personal work [in Ukrainian].